

В. М. Коваль
кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України,
голова Севастопольського апеляційного господарського суду

УДК 346.13+347.113

ВІДНОСИНИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯК ПРЕДМЕТ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Аналізуються положення Господарського кодексу, що визначають відносини, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності і входять до предмета господарського права. Формулюються пропозиції щодо удосконалення положень Господарського кодексу з метою більш повного охоплення ними відносин, що виникають при здійсненні господарської діяльності.

Ключові слова: господарські відносини; господарсько-виробничі відносини; учасники господарських відносин; майново-господарські відносини; суб'єкти господарювання.

Новизна здійсненої в Україні кодифікації господарського законодавства обумовила виникнення цілої низки проблем, пов'язаних із визначенням предмета господарського права. Деякі із цих проблем стосуються визначення відносин, що виникають у процесі здійснення господарської діяльності. Між тим, їхнє належне визначення має істотне значення як для практики правозастосування, так і для цілей удосконалення господарського законодавства. Тому звернення до проблеми визначення відносин, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності, відповідає вимозі актуальності.

Проблема визначення відносин, які виникають у процесі здійснення господарської діяльності, як предмета господарського права досліджувалась В. В. Лаптевим, В. К. Мамутовим, Г. Л. Знаменським, В. С. Щербіною та іншими науковцями.

Метою статті є уточнення відносин, що виникають у процесі здійснення господарської діяльності, на підставі положень чинного Господарського кодексу та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавчих положень, що визначають названі відносини.

Відповідно до ст. 1 ГК цей Кодекс регулює господарські відносини, що виникають, зокрема у процесі здійснення господарської діяльності. У свою чергу під "господарською діяльністю" у цьому Кодексі розуміється "діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність" (ч. 1 ст. 3 ГК України). У цьому формулюванні для визначення поняття господарської діяльності використовується поняття "діяльності ... у сфері суспільного виробництва". Це останнє поняття само є доволі невизначеним. Уточнюючи його, Г. Л. Знаменський пише, що діяльність у сфері суспільного виробництва ніяк не може включати до себе сферу особистого споживання [1]. З цією думкою слід погодитись, але поняття суспільного виробництва потребує більш істотного уточнення, оскільки виникає питання про те, чи не належить до діяльності у сфері суспільного виробництва будь-яка діяльність за межами особистого споживання. До того ж і сам законодавець не зміг утриматися в межах

розуміння господарської діяльності як діяльності у сфері суспільного виробництва, що має певні ознаки (ч. 1 ст. 3 ГК України), і в ч. 1 ст. 95 ГК України визначив виробничий кооператив як “об’єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності ...”. Отже, виробнича діяльність (діяльність у сфері суспільного виробництва) — це лише один із видів господарської діяльності. Проте підстав поділяти усю господарську діяльність на виробничу та іншу тільки тому, що такий поділ здійснено у ч. 1 ст. 95 ГК України, немає, оскільки це суперечило б ч. 1 ст. 3 ГК України.

Поділ галузей народного господарства на галузі матеріального виробництва і невиробничу сферу втратив своє значення. Цей поділ певною мірою був відображений у Загальному класифікаторі “Галузі народного господарства”. Але цей Класифікатор втратив чинність, а чинний Класифікатор видів економічної діяльності практично повністю ігнорує зазначений вище поділ галузей народного господарства.

Можна було б звернутись до енциклопедичних видань економічного профілю, щоб з’ясувати зміст поняття суспільного виробництва, але цей крок видається недоцільним з огляду на те, що ознаки діяльності у сфері суспільного виробництва, що перебуває під регулюючим впливом господарського законодавства, слід шукати перш за все у законодавстві.

По-перше, діяльність у сфері суспільного виробництва спрямовується “на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг”. Ця ознака “діяльності суб’єктів господарювання у сфері суспільного виробництва” дещо наближає нас до мети з’ясування предмета господарського права, але ж не настільки, наскільки це необхідно, бо дуже невизначеним є поняття послуг, що вживається у ч. 1 ст. 3 ГК України, особливо з урахуванням того, що і податок з доходів фізичних осіб свого часу нормативно був визначений як плата фізичної особи за послуги, які надаються їй територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу, або розташовано особу, що утримує цей податок (ч. 1.13 ст. 1 раніше чинного Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб”). Податковий кодекс використовує поняття державних послуг та допускає отримання, зокрема органами державної влади, органами місцевого самоврядування коштів або майна як компенсації вартості таких послуг (абзац четвертий ч. 157.2 ст. 157 Податкового кодексу України). У п. 32 ст. 4 Закону України “Про Державний бюджет України на 2011 рік” йдеться про “адміністративні послуги”.

По-друге, ознака вартісного характеру продукції, робіт, послуг також у достатній мірі не дозволяє відмежувати діяльність суб’єктів господарювання у сфері суспільного виробництва. Це в умовах соціалістичної ідеологічної єдності не було сумнівів у тому, який зміст має поняття вартості. Зараз саме розуміння вартості може бути різним. Тож його вживання у ч. 1 ст. 3 ГК України лише надає ознаки формальної невизначеності цьому законодавчому положенню.

В одній із публікацій була висловлена думка про те, що діяльність установ освіти і охорони здоров’я, які фінансуються із бюджетів, не є господарською, а тому і не підпадає під дію ГК України [2]. В. Пашков з цього приводу лише висловив здивування [3]. Між тим, віднесення діяльності названих установ до господарської принаймні потребує аргументації. Висловлена також думка про те, що “до невиробничої господарської діяльності слід відносити діяльність щодо задоволення суспільних потреб у галузі мистецтва, освіти, охорони здоров’я, побутового та комунального обслуговування тощо, якщо результати цієї діяльності функціонують як товар” [4]. Цю думку підтримує В. В. Гомонай [5]. Але ж поняття невиробничої господарської діяльності суперечить визначенню господарської діяльності у ч. 1 ст. 3 ГК України, яка відповідно до цього законодавчого положення завжди є виробничою.

По-третє, в ч. 1 ст. 3 ГК України вказується на таку ознаку виготовлення та реалізації продукції, виконання робіт та надання послуг, на які спрямована господарська діяльність, як наявність у продукції, робіт та послуг цінової визначеності. Ціна, на відміну від вартості, є цілком визначеним і до того ж визначеним нормативно поняттям. Ціна відповідно до ст. 189 ГК України є грошовим визначенням (у гривнях) “вартості продукції (робіт, послуг), яку реалізують суб’єкти господарювання”. Це — занадто вузьке розуміння ціни, але ж із законодавцем вступати в дискусію нерозумно. Йому можна тільки запропонувати змінити закон.

Якраз за ознакою цінової визначеності і відмежовується діяльність установ освіти, охорони здоров’я тощо, які фінансуються із бюджетів та надають безоплатні послуги, від господарської діяльності. Послуги цих установ не мають цінової визначеності. Та обставина, що певною мірою за такими установами усе-таки визнається право здійснювати діяльність щодо надання послуг за плату, не означає, що всі послуги, які вони надають, отримали цінову визначеність. Оскільки діяльність таких установ щодо надання послуг, що мають цінову визначеність, неможливо відділити від суто соціальної діяльності, ця діяльність у цілому не повинна визнаватись господарською. Лише у тій частині, в якій діяльність щодо надання бюджетними установами послуг, що мають цінову визначеність, може бути чітко відокремлена від суто соціальної діяльності, вона є господарською, а відносини з приводу такої діяльності регулюються Господарським кодексом за умови, що склад суб’єктів таких відносин відповідає вимогам ст. 175 ГК України.

Ця думка відповідає визначенню господарської діяльності в абз. 8 ст. 1 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, відповідно до якого господарська діяльність пов’язана з виробництвом і обміном матеріальних і нематеріальних благ, що виступають у формі товару. Обов’язковість ознаки цінової визначеності продукції (робіт, послуг), на виготовлення (виконання, надання) якої (яких) спрямовується господарська діяльність, не виключає здійснення господарської діяльності, що є предметом впливу господарського законодавства, без мети отримання прибутку. На відміну від комерційної господарської діяльності, яка здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку, господарська діяльність без мети отримання прибутку, позначається у ч. 2 ст. 3 ГК України як некомерційна господарська діяльність. У разі здійснення некомерційної господарської діяльності цінова визначеність продукції (робіт, послуг) також є обов’язковою.

Уточнюючи поняття господарських відносин, законодавець у ст. 1 ГК України зазначає, що вони виникають між суб’єктами господарювання, а також між цими суб’єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Це уточнення повною мірою стосується і господарських відносин, що виникають при здійсненні господарської діяльності. Але і це уточнення не дає змоги визначити коло господарських відносин, що виникають при здійсненні господарської діяльності, оскільки до учасників цих відносин віднесені, зокрема споживачі. На це звертає увагу М. І. Бадей [6]. В одному із коментарів до ГК України [7] пояснюється, що термін “споживачі” слід тлумачити відповідно до Закону України “Про захист прав споживачів”. Проте Ю. В. Журик звертає увагу на те, що визнання споживачів-фізичних осіб учасниками відносин у сфері господарювання “не вписується у логіку та розуміння сфери господарських відносин ... приводить до неясності між цивільними та господарськими відносинами” [8]. Г. Л. Знаменський, однак пропонує термін “споживачі”, що вживається у ст. 2 ГК України, тлумачити відповідно до Закону України “Про природні монополії”. Ст. 1 цього Закону визначає поняття споживача як фізичну або юридичну особу, що придбає товар. Споживачі-фізичні особи, пояснює Г. Л. Знаменський, не є учасниками відносин у сфері господарювання за винятком тих випадків, коли права споживачів-фізичних осіб порушуються в

результаті зловживання монопольним становищем або недобросовісної конкуренції. У таких випадках суб'єкти господарювання можуть бути притягнені до відповідальності в рамках господарських відносин, якими є антимонопольно-конкурентні відносини [9].

Видається, що жоден із наведених варіантів тлумачення терміну “споживачі”, що вживається у ст. 2 ГК України, є неприйнятним. Будь-який термін, що вживається в актах законодавства, має тлумачитись у першу чергу так, як його розуміння впливає із таких актів.

При цьому слід враховувати, що проблеми галузевої належності відносин між суб'єктами господарювання та юридичними особами–споживачами їх товарів, робіт, послуг як предмета правового регулювання не існує. Урегульовані нормами господарського права такі відносини набувають форми майново-господарських зобов'язань (ч. 2 ст. 175 ГК України), а тому такі відносини однозначно слід віднести до предмета Господарського кодексу і господарського законодавства. Але до споживачів, що згадуються в ст. 2 ГК України, належать і споживачі — фізичні особи. Про таке розуміння терміну “споживачі” у Господарському кодексі свідчить, зокрема, ст. 39 ГК України, в якій мова йде про споживачів — громадян (фізичних осіб). Відповідно до загальних правил ст.ст. 1, 2 ГК України відносини між суб'єктами господарювання та споживачами — фізичними особами, що не є підприємцями, є предметом Господарського кодексу. Але ж це загальне положення не може застосовуватись усупереч спеціальному правилу ч. 3 ст. 175 ГК України, відповідно до якого “зобов'язання майнового характеру, що виникають між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами — громадянами, не є господарськими і регулюються іншими актами законодавства”. Це відповідає ч. 2 ст. 175 ЦК України, яка не відносить до категорії майново-господарських зобов'язань, що виникають між суб'єктами господарювання та споживачами — фізичними особами, які не є підприємцями. Отже, відносини між суб'єктами господарювання, з одного боку, і фізичними особами, що вступають у ці відносини не в зв'язку з підприємницькою діяльністю (хоч би вони і були зареєстровані як підприємці), тобто з фізичними особами, що є в таких відносинах споживачами, господарським законодавством не регулюються. Тому ст. 2 ГК України слід уточнити шляхом зазначення на те, що учасниками господарських відносин є споживачі — юридичні особи.

Відносини між суб'єктами господарювання, що виникають у процесі здійснення господарської діяльності, позначаються в ч. 5 ст. 3 ГК України як господарсько-виробничі відносини. Такими відповідно до цього законодавчого положення є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при “безпосередньому” здійсненні господарської діяльності. Взятє в лапки слово “безпосередньому” в ст. 1 ГК України при визначенні предмета регулювання Господарського кодексу не використовується. Тож виникає питання про те, у який спосіб вирішити колізію між ст. 1 та ст. 3 ГК України. Ця колізія вирішується через висновок від протилежного, який слід зробити із ч. 5 ст. 3 ГК, відповідно до якого до господарсько-виробничих відносин не належать майнові відносини між суб'єктами господарювання, що виникають при такому здійсненні господарської діяльності, яке не є безпосереднім. У подальшому слід визнати, що правова норма, встановлена ст. 1 ГК України, яка віднесення господарських відносин, що виникають при здійсненні господарської діяльності, до предмета Господарського кодексу, не пов'язує з безпосереднім здійсненням господарської діяльності, підлягає переважному застосуванню перед правовою нормою, яка непрямо впливає із ч. 5 ст. 3 ГК України та про яку вище йшлося. Не відповідало б логіці законодавчих положень, про які йдеться, твердження про те, що ч. 5 ст. 3 ГК України зазначає на безпосереднє

здійснення господарської діяльності, конкретизує ст. 1 ГК України, у якій не зазначається на таку ознаку одного із видів господарських відносин як “безпосереднє” здійснення господарської діяльності, а тому є спеціальною у відношенні до ч. 5 ст. 3 ГК України.

Крім того, необхідно враховувати і зміст більш конкретних положень Господарського кодексу. Правда, при такому врахуванні необхідно вирішити питання про співвідношення понять господарсько-виробничих відносин, що є предметом господарського права, і майново-господарських зобов'язань. Із ч. 1 ст. 175 і ч. 1 ст. 173 ГК випливає, що між суб'єктами господарювання виникають господарські відносини щодо передання товарів, виконання робіт, надання послуг. Ці відносини і позначаються в ст. 1 ГК України як господарські відносини, що виникають у процесі здійснення господарської діяльності, а в ст. 3 ГК як “майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності”.

Тому термінологію Господарського кодексу слід уточнити. Якщо предметом регулювання є господарсько-виробничі відносини, то і результатом їх врегулювання мають бути господарсько-виробничі зобов'язання. Можливим є і протилежний варіант: якщо результатом правового врегулювання є майново-господарські зобов'язання, то предметом регулювання є майново-господарські відносини. Цей останній варіант як пропозиція *de lege ferenda* був би більш прийнятним.

Твердження про те, що господарські відносини виникають при здійсненні господарської діяльності між суб'єктами господарювання, потребує також уточнення з урахуванням спеціальних норм, що формулюються в ГК України. Йдеться про те, що відповідно до ч. 2 ст. 175 ГК України суб'єктами майново-господарських зобов'язань можуть бути не тільки суб'єкти господарювання, а й негосподарюючі суб'єкти — юридичні особи. Ці зобов'язання виникають унаслідок правового врегулювання відповідних суспільних відносин, які не передбачені ст.ст. 1, 3 ГК України, але є предметом господарського законодавства відповідно до ч. 2 ст. 175 ГК України.

При цьому слід враховувати одну деталь, що має істотне значення для правозастосування. Йдеться про те, що майново-господарські зобов'язання виникають при здійсненні господарської діяльності (ч. 1 ст. 175 ГК України), яка відповідно до ч. 1 ст. 3 ГК України спрямована на виготовлення і реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг (ч. 1 ст. 3 ГК України). Якраз це розуміється в ч. 1 ст. 175 ГК України під господарською дією. Ця думка підтверджується положенням другого речення ч. 2 ст. 175 ГК України (“якщо майново-господарське зобов'язання виникає між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими суб'єктами — юридичними особами, зобов'язаною та управленою сторонами зобов'язання відповідно є боржник і кредитор”).

Це законодавче положення є невдалим, оскільки в гіпотезі правової норми, яка в ньому формулюється, міститься суперечність: немає інших майново-господарських зобов'язань, крім тих, що виникають між суб'єктами господарювання (з обох сторін) та між суб'єктами господарювання (з одного боку) і негосподарюючими суб'єктами — юридичними особами (з іншого боку). Тому умова (“якщо майново-господарське зобов'язання виникає ...”) нездатна виокремити будь-які відносини, стосовно яких буде чинною диспозиція, що формулюється в положенні другого речення ч. 2 ст. 175 ГК України. І все ж немає підстав для того, щоб це положення визнавалось таким, що не встановлює будь-якої правової норми. У ньому зайвими є тільки слова “між суб'єктами господарювання або”. Решта тексту положення, про яке йдеться, цілком задовільно формулює правову норму.

Отже, у господарському зобов'язанні обов'язок вчинити певну господарську дію (передати товар, виконати роботу, надати послугу) несе суб'єкт господарювання, тобто боржником завжди є суб'єкт господарювання, а кредитором, що вправі вимагати вчинення таких дій, у випадках участі у майново-господарському зобов'язанні негосподарюючого суб'єкта — юридичної особи може бути тільки цей суб'єкт.

Тоді виникає питання про те, чи поширюється Господарський кодекс на зустрічні дії учасника майново-господарського зобов'язання, який вправі вимагати передання товарів, виконання роботи, надання послуги, але зобов'язаний, як правило, сплатити гроші. Ці дії не охоплюються предметом регулювання ні ст. 175 ГК України, ні ст.ст. 1, 3 ГК України. Проте про обов'язок сплатити гроші йдеться у ч. 1 ст. 173 ГК України, що визначає господарське зобов'язання. Те, що грошові відносини господарського характеру визнаються Господарським кодексом предметом господарського права, впливає із спеціальних положень, що формулюються, зокрема у ст. 198 ГК України (“Виконання грошових зобов'язань”) і ст. 229 ГК України (“Відшкодування збитків у разі порушення грошових зобов'язань”).

Викладене дає підстави стверджувати, що Господарський кодекс регулює відносини, зміст яких складають дії їх обох сторін (як дії суб'єкта господарювання, що передає товари, виконує роботи, надає послуги, так і зустрічні дії іншого учасника таких відносин, що полягають, як правило, в оплаті товарів, робіт, послуг, хоч би таким учасником і був негосподарюючий суб'єкт — юридична особа). Тому друге речення із ч. 2 ст. 175 ГК України доцільно було б виключити.

Разом із тим, залишається питання про можливість поширення ГК України на відносини, у яких суб'єкт господарювання отримує товари або послуги від негосподарюючого суб'єкта — юридичної особи. Слід визнати, що такі відносини не охоплюються формулюваннями ст.ст. 1, 3, 173, 175 ГК України. Що стосується більш конкретних положень ГК України, то ч. 6 ст. 283, ст.ст. 287–289 ГК України дають підставу для твердження про те, що ГК України повною мірою поширюється на правовідносини щодо оренди державного і комунального майна.

Разом з тим ст. 146 ГК України, що присвячена приватизації державних та комунальних підприємств, не дає підстав для висновку про можливість поширення положень ГК України про договори, зобов'язання і відповідальність на правовідносини щодо приватизації державного і комунального майна.

Ця диференціація (поширення ГК України повною мірою на відносини щодо оренди державного і комунального майна і непоширення положень цього Кодексу на правовідносини щодо приватизації державного і комунального майна) не має будь-якого об'єктивного підґрунтя. Тому положення ст.ст. 1, 3, 173, 175 ГК України потребують відповідного доповнення з метою забезпечення поширення дії цього Кодексу стосовно відносин, у яких суб'єкти господарювання придбавають товари у власність чи у користування у негосподарюючих суб'єктів — юридичних осіб.

Враховуючи викладене, до ГК України доцільно було б внести наступні зміни і доповнення. У ч. 1 ст. 1 ГК України необхідно встановити, що цей Кодекс регулює господарські відносини, а потім доповнити цю статтю частиною другою — п'ятою, в яких викласти той нормативний матеріал, який на цей час викладається у частинах четвертій — сьомій ст. 3 ГК.

Якби ця пропозиція була сприйнята законодавцем, ст. 1 ГК України складалась би із шести частин, у яких:

- 1) зазначалось би на те, що Господарський кодекс регулює господарські відносини (ч. 1);
- 2) визначалось би, що до господарських відносин належать господарсько-виробничі, організаційно-господарські і внутрішньогосподарські відносини (ч. 2);

3) визначались би господарсько-виробничі відносини (ч. 3);
 4) визначались би організаційно-господарські відносини (ч. 4);
 5) визначались би внутрішньогосподарські відносини (ч. 5);
 6) встановлювалось би, що до господарських відносин належать і відносини, в яких суб'єкт господарювання отримує за плату у власність або у користування товари від негосподарюючих суб'єктів — юридичних осіб.

У ст. 2 ГК України доцільно було б визначити господарську діяльність, тобто перенести до неї нормативний матеріал, який на цей час входить до змісту ч.ч. 1–3 ст. 3 ГК України. У ст. 3 ГК України можна було б здійснити подальше уточнення предмета Господарського кодексу шляхом визначення (більш точного, ніж на цей час) складу учасників господарських і господарсько-виробничих відносин. При цьому нормативний матеріал, що буде включений до ст. 3 ГК України, доцільно було б належне структурувати: не можна одним реченням нормативного тексту визначити склад учасників усіх видів відносин, що належать до предмета господарського права. Склад учасників кожного із цих видів відносин доцільно було визначити в окремих частинах ст. 3 ГК України. Лише склад учасників внутрішньогосподарських відносин недоцільно було б визначити спеціально, бо ці відносини у ч. 5 ст. 1 ГК України (у запропонованій редакції) визначались би через указівку на їх учасників.

Врахування викладених пропозицій значно полегшило б тлумачення і застосування положень ГК України, що визначають предмет цього Кодексу і господарського законодавства в цілому.

Поглибленого дослідження потребують також організаційно-господарські і внутрішньогосподарські відносини як предмет господарського права.

Список використаних джерел

1. *Знаменський, Г. Л.* Ще раз про предмет господарського права [Текст] / Г. Л. Знаменський // Вісник Академії правових наук України. До 10-річчя Академії правових наук України. — Х., 2003. — С. 567–580.
2. *Ротань, В. Г.* Загальні положення Цивільного і Господарського кодексів [Текст] / В. Г. Ротань // Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / за ред. А. Г. Яреми, В. Г. Ротаня. — К.: Реферат, 2005. — С. 7–38.
3. *Пашков, В.* Господарсько-правовий статус суб'єктів некомерційного господарювання та негосподарюючих суб'єктів [Текст] / В. Пашков // Вісник Академії правових наук України. — 2008. — № 4 (55). — С. 143–153.
4. *Деняк, В. І.* Господарська діяльність як основоположна категорія господарського права [Текст] / В. І. Деняк // Держава і право. Вип. 15. — К.: Ін-тут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — С. 340–346.
5. *Гомонай, В. В.* Теоретичні аспекти господарської діяльності [Текст] / В. В. Гомонай // Держава і право. Вип. 22. — К.: Ін-тут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. — С. 400–406.
6. *Бедей, М. І.* До питання про поняття та структуру господарсько-договірних правовідносин [Текст] / М. І. Бедей // Проблеми законності. Вип. 92. — Х.: Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, 2007. — С. 74–81.
7. *Господарський кодекс України: Коментар* [Текст]. — Х.: Одісей, 2004. — 848 с.
8. *Журик, Ю. В.* Окремі питання юридичної техніки у господарському та цивільному законодавстві України [Текст] / Ю. В. Журик // Університетські наукові записки. — 2007. — № 2 (22). — С. 211–213.
9. *Науково-практичний коментар Господарського кодексу України* [Текст] / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. — [2-е вид., переробл. і доповн.]. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 720 с.

Надійшла до редакції 30.07.2011

Коваль В. Н. Отношения, возникающие в процессе осуществления хозяйственной деятельности, как предмет хозяйственного права

Анализируются положения Хозяйственного кодекса, определяющие отношения, которые возникают в процессе осуществления хозяйственной деятельности и составляют предмет хозяйственного права. Формулируются предложения по усовершенствованию положений Хозяйственного кодекса с целью более полного охвата ими отношений, возникающих при осуществлении хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: хозяйственные отношения; хозяйственно-производственные отношения; участники хозяйственных отношений; имущественно-хозяйственные отношения; субъекты хозяйствования.

Koval, V. N. The Relations, which occur During the Process of Operating the Economic Activity as the Object of Economic Law

In the article are analyzed the regulations of Economic Code, that set the relations, which occur in the process of operating the economical activity and compose the object of Economic Law. Suggestions for the improvement of regulations of the Economic Code are stated with the purpose of more wide coverage of relations, that occur during the operating the economic activity, by them.

Key words: economic relations; economical and productive relations; participants of economic relations; economic relations; economic player.

